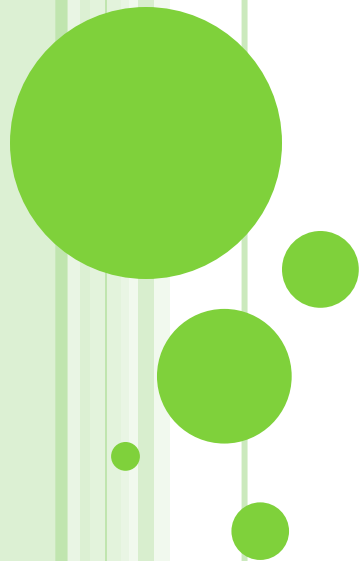

**РОБОТА З ДІТЬМИ,
ЩО МАЮТЬ
ОСОБЛИВОСТІ
ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ
СФЕРИ**

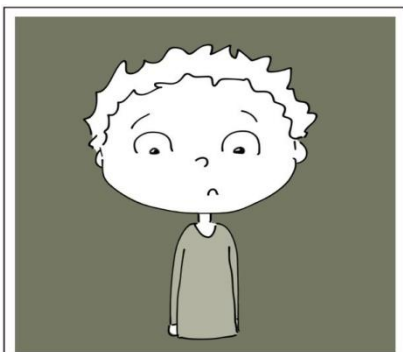

ПЛАН

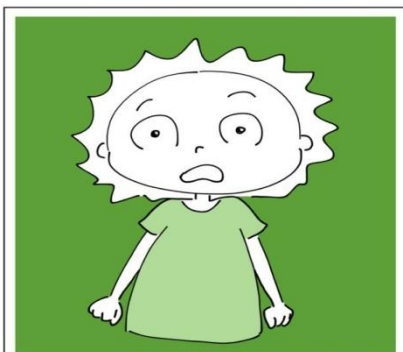
1. Загальна характеристика порушень емоційно-вольової сфери та причини їх виникнення.
2. Гіперактивні діти.
3. Агресивні діти.
4. Тривожні діти.
5. Діти з розладами аутистичного спектру.
6. Загальні напрямки роботи з дітьми, що мають порушення емоційно-вольової сфери

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРУШЕНЬ ЕМОЦІЙНО- ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ ТА ПРИЧИН ЇХ ВИНИКНЕННЯ

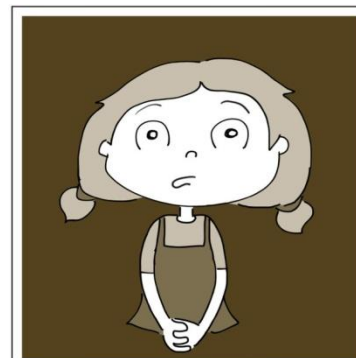
разочарование

страх

злость

волнение

**Емоційні порушення у дітей -
негативні стани, які виникають на
фоні важко вирішуваних особистісних
конфліктів**

**О.В. Запорожець
О.І. Захаров**

**Порушення емоційно-вольової сфери
дитини — це вид дизонтогенезу, який
полягає в хворобливих переживаннях тих
чи інших емоційних станів зі зниженою
можливістю керування власними
реакціями та поведінкою, що ускладнює
адаптацію дитини в суспільстві.**

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ПОРУШЕНЬ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ЛЮДИНИ

Основними причинами порушень є:

- перенесені стреси;
- відставання в інтелектуальному розвитку;
- недостатність емоційних контактів із близькими дорослими;
- соціально-побутові причини;
- фільми та комп'ютерні ігри, не призначені для його віку;
- ряд інших причин, що викликають у дитини внутрішній дискомфорт і відчуття неповноцінності.

КАТЕГОРІЇ ДІТЕЙ ЗІ СТАЛИМИ ПРОБЛЕМАМИ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ЗА І.В.ДУБРОВІНОЮ

- агресивні діти - схильні до невмотивованих фізичних та вербальних агресивних реакцій.
- емоційно розгальмовані діти - що бурхливо і демонстративно виражають свої емоції на публіку.
- емоційно вразливі діти, що потерпають від сором'язливості, ранимості, образливості і тривожності.

ГІПЕРАКТИВНІ ДІТИ

- «Гіпер...» (від греч. «ὑπερ» - над, зверху) – складова частина слів, що вказує на перевищення норми.
- Слово «активний» прийшло в українську мову з латинського «activus» і означає «діючий», «діяльний».

15% школярів зінерактивні

В середньому
в кожному класі

2 зінерактивні дитини

ПОРТРЕТ ГШЕРАКТИВНОЇ ДИТИНИ

«Гіперактивній дитині важко сидіти, вона метушлива, багато рухається, вертиться на місці, іноді надмірно балакуча, може дратувати манерою своєї поведінки. Часто в неї погана координація чи недостатній м'язовий контроль. Вона незграбна, іноді ламає речі, проливає молоко. Такій дитині важко концентрувати свою увагу, вона легко відволікається, часто задає безліч запитань, але рідко чекає на відповіді».

В.Оклендер

КРИТЕРІЇ ГІПЕРАКТИВНОСТІ (СХЕМА СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА ДИТИНОЮ) ЗА М.АЛВОРД ТА П.БЕЙКЕР

Дефіцит активної уваги

Рухове розгальмування

Імпульсивність

ДЕФІЦИТ АКТИВНОЇ УВАГИ

- Непослідовна, їй важко довго утримувати увагу.
- Не слухає, коли до неї звертаються.
- З великим ентузіазмом береться за завдання, але так і не закінчує його.
- Зазнає труднощів в самоорганізації.
- Часто втрачає речі.
- Уникає нудних і потребуючих розумових зусиль завдань.
- Часто буває забудькувата.

РУХОВЕ РОЗГАЛЬМУВАННЯ

- Постійно крутиться.
- Виявляє ознаки занепокоєння (тарабанить пальцями, рухається в кріслі, бігає, забирається будь-куди).
- Спить набагато менше, ніж інші діти, навіть у дитинстві.
- Дуже балакуча.

ІМПУЛЬСИВНІСТЬ

- Починає відповідати, не дослухавши питання.
- Не здатна дочекатися своєї черги, часто втручається, перериває.
- Погано зосереджує увагу.
- Не може чекати винагороду (якщо між дією і винагородою є пауза).
- Не може контролювати і регулювати свої дії. Поведінка слабкокерована.
- При виконанні завдань поводить себе по-різному і показує дуже різні результати.

МОЖЛИВІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ГІПЕРАКТИВНОСТІ ДИТИНИ

- генетичні фактори;
- особливості побудови і функціонування ГОЛОВНОГО МОЗКУ;
- пологові травми;
- інфекційні захворювання, перенесені дитиною в перші місяці життя.

Мінімальна мозкова дисфункція (ММД)

ОЗНАКИ ІМПУЛЬСИВНОСТІ

- Завжди швидко знаходить відповідь, коли її про щось запитують (можливо, і невірну).
 - У неї часто змінюється настрій.
 - Багато речей її дратують, виводять із себе.
 - Їй подобається робота, яку можна робити швидко.
 - Уразлива, але не злопам'ятна.
 - Часто відчуває, що їй усе набридло.
 - Швидко, не коливаючись, приймає рішення.
 - Може різко відмовитися від їжі, що не любить.
 - Нерідко відволікається на заняттях.
-

- Коли хтось на неї кричить, вона кричить у відповідь.
- Звичайно упевнена, що справиться з будь-яким завданням.
- Може нагрубити батькам, вчителю.
- Часом здається, що вона переповнена енергією.
- Це людина дії, міркувати не вміє і не любить.
- Вимагає до себе уваги, не хоче чекати.
- В іграх не підкоряється загальним правилам.
- Гарячиться під час розмови, часто підвищує голос.
- Легко забуває доручення старших, захоплюється грою.
- Любить організовувати і верховодити.
- Похвала й осудження діють на неї сильніше, ніж на інших.

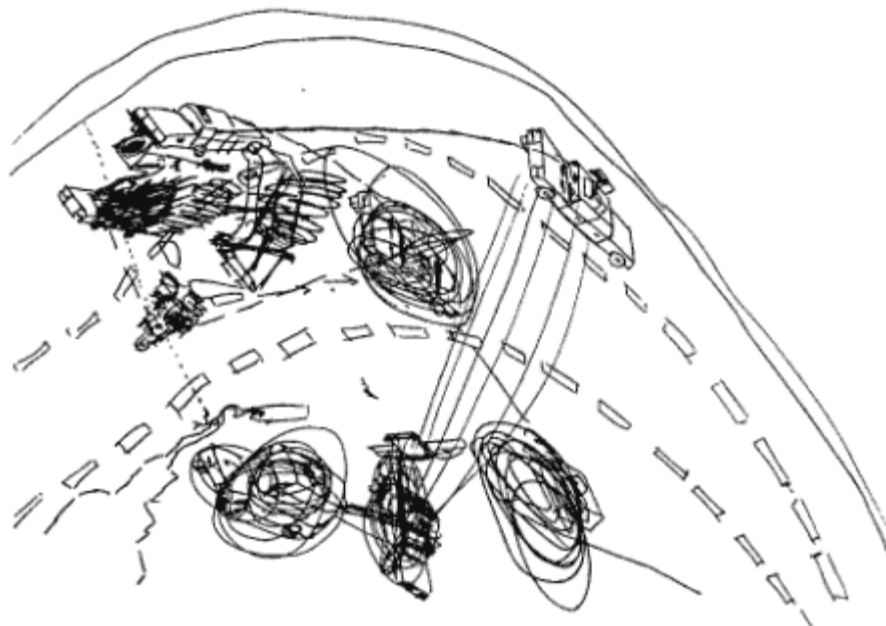
Олексій, 7 років: Хочите я намалюю сім'ю, а не літак. Ну ладно. Це ми пішли у гості. А Можно ще подругу намалювати? Ладно, потім.

Павло, 11 років:
Людину
намалювати чи
себе? А може
краще вірш
розповісти. А Ві
знаєте, одного
разу...(малюнок
залишився не
домальованим)

Діма, 10 років: Мій дім,
вулиця, а тут...а тут...

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ, АБО ПРАВИЛА РОБОТИ З ГІПЕРАКТИВНИМИ ДІТЬМИ

- Посадіть дитину в центр класу, тоді увага буде більш спрямована на вчителя, учень зможе краще бачити і чути його.
- Посадіть гіперактивного учня за одну парту з тих, хто може бути позитивним зразком для наслідування.
- Завжди зачиняйте двері у класі. Що менше стороннього галасу чують діти, то легше їм зосередити свою увагу на матеріал, який повідомляє вчитель.
- Працювати з дитиною на початку дня, а не ввечері.
- Зменшити робоче навантаження дитини.
- Розпорядження давайте чітко, коротко, не більше як 10 словами.
- Передбачуйте протягом дня рухливу розрядку: фізкультхвилинки, рухливі ігри.
- Бути драматичним, експресивним педагогом.
- Знизити вимоги до акуратності на початку роботи, щоб сформу-вати почуття успіху.

- Використовувати тактильний контакт.
- Не треба ставитися до дитини, як до інакшої й незвичайної. Варто давати їй ті самі завдання, що й іншим учням. Створіть атмосферу «рівного серед рівних».
- Заохочуйте роботу у змішаних групах і взаємодію між учнями. Взаємодопомога й відчуття єдності у класі створить доброзичливу атмосферу.
- Завжди записуйте на дошці завдання. Є учні, які не можуть самотійно записати або запам'ятати усних вказівок.
- Реагуйте на правильні відповіді, лише коли учень підняв руку, і ви його викликали.
- Давайте учням доручення або дозволяйте інколи вставати під час роботи.
- Не дозволяйте такій дитині сидіти без діла. Спрямовуйте її енергію на щось користе.
- Доброзичливість, теплі стосунки, постійне спілкування з такими дітьми, вміння їх вислухати, а не фізична сила – усе це допоможе запобігти агресії.
- Давати короткі, чіткі і конкретні інструкції.
- Залишатися спокійним. Немає холонокровності — немає переваги!
- Навчіть дитину розслаблятися. Психолог підкаже вам, що може цьому допомогти.

АГРЕСИВНІ ДІТИ

Слово «агресія» походить від латинського «agressio», що означає «напад», «приступ».

- **Агресія** — це мотивована деструктивна поведінка, що суперечить нормам і правилам існування людей у суспільстві, що наносить шкоду об'єктам нападу (живим і неживим), що приносить фізичний і моральний збиток людям чи викликає в них психологічний дискомфорт (негативні переживання, стан напруженості, страху, пригніченості і т.п.).

ПРИЧИНИ АГРЕСИВНОСТІ

- Виникненню агресивних якостей сприяють деякі соматичні захворювання чи захворювання головного мозку.
- Виховання в родині, причому з перших днів життя дитини.
- На становлення агресивної поведінки великий вплив має характер покарань, що звичайно застосовують батьки у відповідь на прояв гніву у свого чада.

ОПИТУВАЛЬНИК

- Яких людей ти вважаєш агресивними?
- Що ти б зробив, якби зустрівся з агресивною дорослою людиною?
- Що ти зробив би, якби зустрівся з агресивним хлопчиком (дівчинкою)?
- Чи вважаєш ти себе агресивним?

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ДІТЕЙ

○ Яких людей ти вважаєш агресивними?

«Маму і тата, тому що вони лаються, б'ються» (50% опитаних дітей)

«Індіанців, бандитів, мисливців, тому що вони убивають людей і тва-рин» (63% хл., 80% д.).

○ Що ти б зробив, якби зустрівся з агресивною дорослою людиною?

«Почав(ла) битися», «ударив(ла) би» (83% хл., 27% д.), «обляпала, заб-руднила б» (36% д.). Просто пройшов(ла) би, відвернувся(ась)» (83% хл., 40% д.), «покликала б на допомогу знайомих» (50% д.).

○ Що ти зробив би, якби зустрівся з агресивним хлопчиком (дівчинкою)?

«Став(ла) би битися» (92% хл., 54% д.), «Утікла б» (36% д.) «Пішов (ла) би, утік (ла)» (83% хл., 50% д.)

○ Чи вважаєш ти себе агресивним?

«Ні» — 88% хл., 54% д.

КРИТЕРІЇ АГРЕСИВНОСТІ ЗА М.АЛВОРД ТА П.БЕЙКЕР

- Часто втрачає контроль над собою.
 - Часто сперечається, лається з дорослими.
 - Часто відмовляється виконувати правила.
 - Часто спеціально дратує людей.
 - Часто звинувачує інших у своїх помилках.
 - Часто сердиться і відмовляється зробити що-небудь.
 - Часто заздрісна, мстива.
 - Чутлива, дуже швидко реагує на різні дії навколишніх (дітей і дорослих), що нерідко дратують її.
 - Часом здається, що в неї вселився злий дух.
 - Вона не може промовчати, коли чимось незадоволена.
 - Коли хтось заподіє їй зло, вона обов'язково намагається відплатити тим же.
 - Іноді їй без усякої причини хочеться вилаятися.
-

- Буває, що вона із задоволенням ламає іграшки, щось розбиває, потрошить.
- Іноді вона так наполягає на чомусь, що навколишні втрачають тер-піння.
- Вона не проти того, щоб дражнити тварин.
- Сперечатися з нею марно.
- Дуже сердиться, коли їй здається, що хтось з неї жартує.
- Іноді в неї спалахує бажання зробити щось погане, що шокує на-вколишніх.
- У відповідь на звичайні розпорядження прагне зробити все навпаки.
- Часто не за віком буркотлива.
- Сприймає себе як самостійну і рішучу.
- Любить бути першою, командувати, підкоряти собі інших.
- Невдачі викликають у неї сильне роздратування, бажання знайти винуватців.
- Легко свариться, вступає в бійку.
- Намагається спілкуватися з молодшими і фізично більш слабкими.
- У неї нерідкі приступи похмурої дратівливості.
- Не рахується з однолітками, не уступає, не ділиться.
- Упевнена, що будь-яке завдання виконає краще за всіх.

Ліза, 6 років.

Мій тато пішов до податкової
поліції.

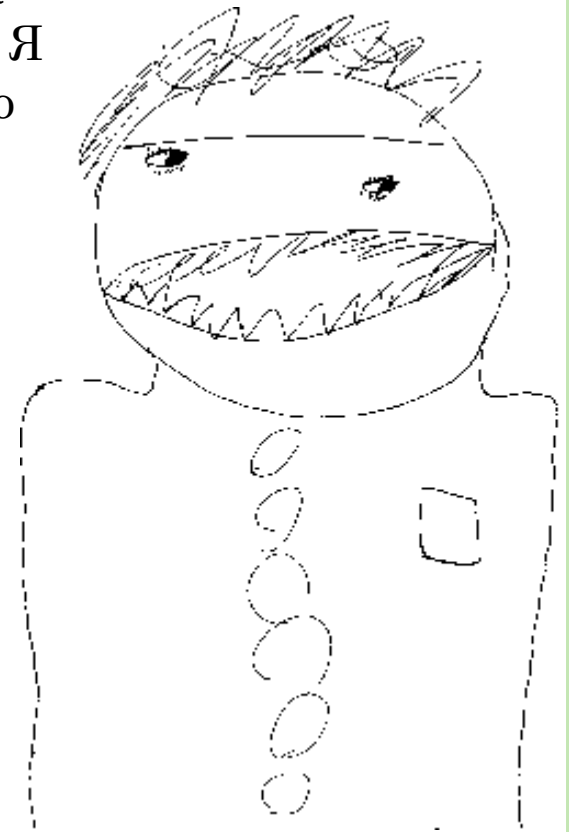
Олексій, 6 років:

Це я. Головне – велика
голова та великий рот. Я
кажу: бабушка, швидко
купи мені машину!

Жора, 6 років:

Це я. Бандити хотіли
побити мене, а я їм як
дам! Потім ще раз і
ще...

РОБОТА ВЧИТЕЛІВ З ДАНОЮ КАТЕГОРІЄЮ ДІТЕЙ ПОВИННА ПРОВОДИТИСЯ В ТРЬОХ НАПРЯМКАХ:

- Робота з гнівом. Навчання агресивних дітей прийнятним спосо-бам вираження гніву.
- Навчання дітей навичкам розпізнавання і контролю, умінню во-лодіти собою в ситуаціях, що провокують вибухи гніву.
- Формування здатності до емпатії, довіри, співчуття, співпережи-вання тощо.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ, АБО ПРАВИЛА РОБОТИ З АГРЕСИВНИМИ ДІТЬМИ

- Демонструвати модель неагресивної поведінки.
- Бути послідовним у покараннях дитини, карати за конкретні вчинки.
- Покарання не повинні принижувати дитину.
- Навчати прийнятним способам вираження гніву.
- Давати дитині можливість виявляти гнів безпосередньо після фрустраційної події.
- Навчати розпізнаванню власного емоційного стану і стану оточуючих людей.
- Розвивати здатність до емпатії.
- Розширювати поведінковий репертуар дитини.
- Відпрацьовувати навички реагування в конфліктних ситуаціях.
- Учити брати відповідальність на себе.

ТРИВОЖНІ ДІТИ

- Слово «тривожний» відзначається в словниках з 1771 року. Існує багато версій, що пояснюють походження цього терміна. Автор однієї з них думає, що слово «тривога» означає тричі повторений сигнал про небезпеку з боку супротивника.

ТРИВОГА — ЦЕ ЕПІЗОДИЧНІ ПРОЯВИ ЗАНЕПОКОЄННЯ, ХВИЛЮВАННЯ ДИТИНИ, ТО ТРИВОЖНІСТЬ Є СТІЙКИМ СТАНОМ.

У психологічному словнику дано наступне визначення **тривожності**: це індивідуальна психологічна особливість, що полягає в підвищеній схильності відчувати занепокоєння у всіляких життєвих ситуаціях, у тому числі й у таких, котрі до цього не призводять.

- *Наприклад, буває, що дитина хвилюється перед виступами на святі чи відповідаючи біля дошки. Але це занепокоєння виявляється не завжди, іноді в тих самих ситуаціях вона залишається спокійною. Це — прояви тривоги. Якщо ж стан тривоги повторюється часто й у самих різних ситуаціях (при відповіді біля дошки, спілкуванні з незнайомими дорослими і т.д.), то варто говорити про тривожність. Тривожність не зв'язана з якою-небудь визначеною ситуацією і виявляється майже завжди.*

АВТОРИ КНИГИ «ЕМОЦІЙНА СТІЙКІСТЬ ШКОЛЯРА»
БОРИС ЙОСИПОВИЧ КОЧУБЕЙ І І.НОВІКОВА
ВВАЖАЮТЬ, ЩО ТРИВОЖНІСТЬ РОЗВИВАЄТЬСЯ
ВНАСЛІДОК НАЯВНОСТІ В ДИТИ-НИ ВНУТРІШНЬОГО
КОНФЛІКТУ, ЩО МОЖЕ БУТИ ВИКЛИКАНИЙ:

- Суперечливими вимогами, пропонованими батьками, або батька-ми і школою (дитячим садом). Наприклад, батьки не пускають дитину до школи через погане самопочуття, а вчитель ставить «двійку» у жур-нал і вичитує її за пропуск уроку в присутності інших дітей.
 - Неадекватними вимогами (найчастіше завищеними). Наприклад, батьки неодноразово повторюють дитині, що вона неодмінно повинна бути відмінником, не можуть і не хочуть змиритися з тим, що син чи донька не є кращим учнем класу.
 - Негативними вимогами, що принижують дитину, ставлять її в за-лежне положення.
-

- Тривожність дитини багато в чому залежить від рівня тривожності оточуючих його дорослих. Висока тривожність педагога чи батьків передається дитині. У родинях з доброзичливими відносинами діти менш тривожні, ніж у родинях, де часто виникають конфлікти.
- Психолог Олена Юріївна Брель виявила і таку за-кономірність: тривожність дітей зростає в тому випадку, якщо батьки незадоволені своєю роботою, житловими умовами, матеріальним ста-новищем.
- Авторитарний стиль батьківського виховання в родині теж не сприяє внутрішньому спокою дитини.
- Тривожність може бути пов'язана з неврозом чи з іншими психічними розладами. У цих випадках необхідна допомога медичних фахівців.

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ ДИТИНИ

- Постійне занепокоєння.
- Труднощі, іноді неможливість сконцентруватися на чому-небудь.
- М'язова напруга (обличчя, шия).
- Дратівливість.
- Порушення сну.

ОЗНАКИ ТРИВОЖНОСТІ:

- Не може довго працювати, не утомлюючись.
- їй важко зосередитися на чомусь.
- Будь-яке завдання викликає зайве занепокоєння.
- Під час виконання завдань дуже напружена, скована.
- Бентежитья частіше за інших.
- Часто говорить про напружені ситуації.
- Як правило, червоніє в незнайомій обстановці.
- Скаржитья, що їй сняться страшні сни.
- Руки в неї звичайно холодні і вологі.
- У неї нерідко буває розлад роботи шлунку.
- Сильно упріває, коли хвилюється.
- Не має гарного апетиту.
- Спить неспокійно, погано засинає.
- Полохлива, багато що викликає в неї страх.
- Звичайно неспокійна, легко засмучується.
- Часто не може стримати сльози.
- Погано переносить чекання.
- Не любить братися за нове діло.
- Не упевнена у собі, у своїх силах.
- Боїться стикатися з труднощами.

ЯК ДОПОМОГТИ ТРИВОЖНІЙ ДИТИНІ

Фахівці рекомендують проводити роботу з тривожними дітьми в трьох напрямках:

- Підвищення самооцінки.
- Навчання дитини умінню керувати собою в конкретних, найбільш хвилюючих її ситуаціях.
- Зняття м'язової напруги.

- Шкільна тривожність – це відносно м'яка форма прояву емоційного неблагополуччя дитини. Вона виявляється у хвилюванні, підвищеному занепокоєнні в навчальних ситуаціях у класі, в очікуванні поганого відношення до себе з боку однокласників і педагогів. Дитина почувається неповноцінною, не впевнена в правильності власної поведінки і рішень. Зазвичай, про подібних дітей кажуть «дуже ранимий», «боїться всього», «дуже серйозно до всього ставиться».

ФАКТОРИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ФОРМУВАННЮ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ:

- Перевантаження у навчанні.
- Нездатність впоратись зі шкільною програмою.
- Неадекватні очікування з боку батьків
- Відношення з вчителем і шкільним колективом.

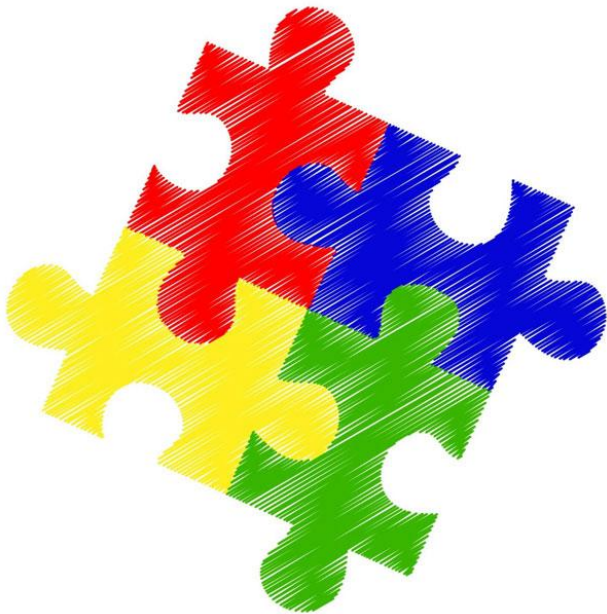

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ, АБО ПРАВИЛА РОБОТИ З ТРИВОЖНИМИ ДІТЬМИ

- Уникайте змагань і видів робіт, що враховують швидкість.
- Не порівнюйте дитину з оточуючими людьми.
- Частіше використовуйте тілесний контакт, вправи на релаксацію.
- Сприяйте підвищенню самооцінки дитини, частіше хваліть її, але так, щоб вона знала, за що.
- Частіше звертайтеся до дитини по імені.
- Демонструйте зразки впевненої поведінки, будьте в усьому при-кладом для дитини.
- Не пред'являйте до дитини завищених вимог.
- Будьте послідовні у вихованні дитини.
- Намагайтеся робити дитині якнайменше зауважень.
- Використовуйте покарання лише в крайніх випадках.
- Не принижуйте дитину, караючи її.

ДІТИ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

- Термін «аутизм» є загальноновживаним скороченим відповідником дефініцій «загальні розлади розвитку» (МКХ-10) та «розлади аутистичного спектру» (РАС) (DSM-V) та застосовуваного в клінічній практиці терміну «первазивні розлади розвитку».
- **Розлади аутистичного спектру** – порушення нейророзвитку, основними особливостями яких, згідно з «Дослідницькими діагностичними критеріями» МКХ-10 (ВООЗ, 1992), є:
 - 1) якісні порушення реципрокної соціальної взаємодії,
 - 2) якісні порушення спілкування,
 - 3) обмежені, повторювані, стереотипні поведінка та інтереси.

- Основні прояви аутистичної поведінки зазвичай присутні в ранньому дитинстві, але не завжди помітні до виникнення обставин, в яких мають проявлятися більш складні форми соціальної поведінки, наприклад, коли дитина йде в дитячий садок або до початкової чи середньої школи. З віком, при досягненні повноліття або у періоді старіння, спостерігається вікова патопластика аутистичних форм поведінки.

Порушення аутистичного спектру неймовірно різноманітні. Більш того, дослідження недуги все ще активно триває, тому і схем класифікацій існує багато. Серед педагогів та інших фахівців користується популярністю класифікація Микільської, саме її беруть до уваги при складанні корекційних схем.

АУТИСТИЧНИЙ СПЕКТР МОЖНА РОЗДІЛИТИ НА ЧОТИРИ ГРУПИ:

- Для **першої групи** найбільш характерні глибокі і складні порушення. Діти з таким діагнозом не здатні обслуговувати себе, у них повністю відсутня потреба у взаємодії з оточуючими. Пацієнти невербальні.
- У дітей **другої групи** можна помітити наявність жорстких обмежень в моделях поведінки. Будь-які зміни у схемі (наприклад, невідповідність у звичному режимі дня або обстановці) можуть спровокувати напад агресії і зрив. Дитина достатньо відкритий, але мова його проста, побудована на ехолалії. Діти з цієї групи здатні відтворювати побутові навички.
- Для **третьої групи** характерна більш складна поведінка: діти можуть бути дуже захоплені яким-небудь предметом, видаючи потоки енциклопедичних знань при розмові. З іншого боку, побудувати двосторонній діалог дитині складно, а знання про навколишній світ фрагментарні.
- Діти **четвертої групи** вже схильні до нестандартного і навіть спонтанного поведінки, але в колективі боязкі і сором'язливі, важко йдуть на контакт і не проявляють ініціативу при спілкуванні з іншими дітьми. Можуть відчувати труднощі з концентрацією уваги.

○ **Синдром Аспергера** – одна з форм функціонального аутизму. Це порушення відрізняється від класичної форми. Наприклад, у дитини присутня мінімальна затримка в розвитку мови. Такі діти легко йдуть на контакт, можуть підтримати розмову, хоча він більше нагадує монолог. Пацієнт може годинами розповідати про цікавлять його речах, і зупинити його досить важко. Діти не проти ігри зі своїми однолітками, але, як правило, роблять це нетрадиційно. До речі, присутній і фізична незграбність. Часто хлопці з синдромом Аспергера мають неабиякий інтелект і хорошу пам'ять, особливо якщо мова йде про їх цікавлять речі.

- Для постановки діагнозу аутизм не існує затверджених медичних тестів. Також цей діагноз не може бути коректно поставлений при одноразовому короткому огляді дитини, навіть комісією фахівців. Аутизм діагностується за наявністю або відсутністю певних поведінкових характеристик. Для цього ретельно вивчається історія розвитку дитини, проводиться аналіз даних анамнезу. Експерт проводить опитування батьків та інших людей, які приймають активну участь у житті дитини. Рекомендується організація серії спостережень за дитиною в різних ситуаціях.

ДІАГНОСТИКА АУТИЗМУ ПОВИННА ПРОВОДИТИСЯ КОМАНДОЮ ФАХІВЦІВ, ЩО ВКЛЮЧАЄ В СЕБЕ ПСИХОЛОГА, НЕВРОПАТОЛОГА, ПСИХІАТРА, ПСИХОТЕРАПЕВТА, ПЕДІАТРА, ЛОГОПЕДА-ДЕФЕКТОЛОГА, ІНШИХ ЕКСПЕРТІВ, ЯКІ МАЮТЬ ДОСВІД РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ РАННЬОЇ ДІАГНОСТИКИ АУТИЗМУ ПОЛЯГАЮТЬ В НАСТУПНОМУ:

- Найбільш яскраво картина порушення проявляється після 2,5 років. До цього віку симптоми виражені слабо, в прихованій формі;
- Часто педіатри та сімейні лікарі недостатньо обізнані в даній сфері, що заважає розгледіти в ранніх симптомах аномалії розвитку;
- Батьки, які помічають «незвичність»; своєї дитини, довірившись неспеціалісту і не отримавши адекватного підтвердження, перестають бити на сполох.
- Аутизм може зустрічатися в поєднанні з іншими розладами, які пов'язані з порушенням функції мозку, такими як вірусні інфекції, порушення обміну речовин, відставання в розумовому розвитку і епілепсія. Важливо розрізняти аутизм і розумові розлади або шизофренію, так як плутанина в діагностуванні може привести до невідповідному і неефективного лікування. Розвиток і формування структур мозку в ранньому віці є найактивнішим. При патології це оптимальний період для втручання і початку корекції. Компенсаторні можливості організму дитини великі, і їх слід своєчасно і оперативно задіяти.

ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ РАНЬОГО ДИТЯЧОГО АУТИЗМУ

Ознаки загальних порушень розвитку
дітей від 1 до 3 років

Соціальні характеристики:

- – уникає дивитись в очі батькам та іншим людям
- – не розрізняє незнайомих людей і тих, кого бачить щодня, не боїться незнайомих людей, не демонструє емоційної прив'язаності до батьків
- – має вузький діапазон емоцій
- – не помічає інших, не звертає на них увагу, не намагається потоваришувати
- – рідко заводить чи підтримує гру з однолітками або приєднується до групи дітей
- – погано розуміє загальнозрозумілі звукові сигнали та команди
- – не до ладу сміється чи кричить
- – не розуміє емоцій інших
- – незвично реагує на певні предмети, наприклад, може з острахом ставитися до побутових речей або певних іграшок
- – ігнорує реальну небезпеку, здається, що не розуміє небезпечності висоти, гарячих предметів
- – неадекватно виявляє свої емоції, емоційну і соціальну взаємність

Особливості спілкування:

- – мало посміхається, має відгороджений вигляд
- – не відповідно віку мовчазний
- – не реагує на своє ім'я, поводить ся так, ніби не чує
- – пізно починає говорити, має регрес у мовному розвитку (раніше щось говорив, а потім перестав)
- – механічно, часто невідповідно до ситуації, повторює почуті слова або фрази
- – часто має труднощі при наслідуванні або використанні жестів і правильної міміки для спілкування, не розуміє мімічних виразів та відповідних до них емоцій (наприклад, не розуміє близька людина плаче чи радіє)
- – не демонструє вказівний жест і не махає рукою на знак прощання
- – опирається або напружується коли беруть на руки
- – періодично робить серійні повторювальні рухи (трусить кистями рук, химерно рухає пальцями чи руками, розгойдується, наносить удари по тулубу та ін..)
- – надзвичайно чутливий до певних звукових подразників (наприклад, пилососа, дрелі та ін..), не реагує на певні звукові подразники, наприклад, мовні
- – опирається змінам звичного розпорядку

Особливості пізнавальної діяльності:

- – пізнає навколишній світ неадекватними способами (лиже, нюхає)
- – уникає дивитися на інших
- – уникає торкатися інших людей, вважає за краще торкатися предметів або використовувати руку іншої людини
- – імпульсивна або зі схильністю до нав'язливих дій поведінка
- – не переносить набуті навички на іншу обстановку чи ситуацію(не моделює)
- – тлумачить мову буквально, погано розуміє вирази обличчя, жести
- – відволікається через звукові або зорові подразники, не вміє очікувати
- – утруднені організаційні навички, навички планування або вибору
- – діяльність стереотипна, з великою кількістю поведінкових штампів, ритуалів, які не завжди адекватні наявній ситуації

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ, ЧИ ПРАВИЛА РОБОТИ З АУТИЧНИМИ ДІТЬМИ

- Приймати дитину такою, якою вона є.
- Виходити з інтересів дитини.
- Дотримуватися визначеного режиму і ритму життя дитини.
- Дотримуватися щоденних ритуалів (вони забезпечують безпеку дитині).
- Навчитися уловлювати найменші вербальні і невербальні сигнали дитини, що свідчать про її дискомфорт.
- Частіше бути присутнім у групі чи класі, де займається дитина.
- Якнайчастіше розмовляти з дитиною.
- Забезпечити комфортну обстановку для спілкування і навчання).
- Терпляче пояснювати дитині зміст її діяльності, використовуючи наочну інформацію (схеми, карти і т.п.).
- Уникати перевтоми дитини.

ЗАГАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЕМОЦІЙНО- ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ

ЗАГАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ

- встановлення емпатійних взаємин з дитиною;
- підтримка щонайменших позитивних проявів у навчанні, спілкуванні, поведінці;
- створення умов, за яких проблеми психічного розвитку дитини не перешкоджають досягненням у навчанні;
- виявлення сильних сторін, здібностей дитини і використання їх для компенсації дефекту;
- надання допомоги у побудові взаємин з однолітками;
- моделювання ситуацій, у яких дитина одержує позитивний досвід адекватних емоційних реакцій, дотримання поведінкових норм тощо.

Вправи на подолання агресії

“Намалюй свою злість”

Коли дитина сердиться і починає неприйнятним чином проявляти свою злість (б'ється, кусається, кричить і т.п.), запропонуйте їй намалювати свою злість. Дайте аркуш паперу і олівці, бажано воскові. Не втручайтеся у процес малювання, просто спостерігайте.

“Салют”

Дитина рве папір і з силою кидає шматочки вгору. Потім всі разом прибирають сміття з підлоги.

Вправи на подолання агресії

“Сніжки”

Запропонуйте дитині комкати аркуші паперу і кидати ними один в одного.

“Розтирання паперу”

Аркуш паперу тріть в кулаках, роблячи рухи, ніби ви перете одяг. Коли папір стає геть м'яким, малюйте по ньому акварельними фарбами. Малюнки будуть дуже цікавими, фарба розтечеться по зім'ятому папері різними візерунками.

Вправи на подолання сором'язливості

Вправа «Замок»

Треба запропонувати дитині уявити себе у вигляді замочку і намалювати його.

Після малюнку психолог може уточнити деталі і обережно провести бесіду, задаючи наступні запитання:

1. Якого він розміру, кольору, форми? Скільки років?
2. Чи є в ньому секретик?
3. Від чого цей замок? Навіщо він? Чи є в нього якесь призначення?
4. Чи існує до нього ключик? Де він знаходиться? Як відкрити?
5. Замок часто відкривається? Хто його відкриває? Яких людей пускає, яких ні?
6. Йому добре? Чи хотів би він щось змінити?
7. Тобі подобається що замочок такий?

В залежності від відповідей дитини будуйте бесіду, щоб їй було комфортно і ви змогли б зазирнути у її внутрішній світ.

Вправи на подолання гіперактивності

«Знайди відмінність»

Мета: розвинути вміння концентрувати увагу на деталях.

Опис гри: дитина малює будь-яку нескладну картинку (котика, будиночок та ін) і передає її дорослому, а сам відвертається.

Дорослий домальовує кілька деталей і повертає картинку.

Дитина повинна помітити, що змінилося в малюнку. Потім вони міняються ролями. Гру можна проводити і з групою дітей. у цьому випадку дошкільнята по черзі малюють на дошці який-небудь малюнок і відвертаються (при цьому можливість руху не обмежується). Дорослий домальовує кілька деталей. Діти, поглянувши на малюнок, повинні сказати, що змінилося.

Вправи на подолання гіперактивності

«Ласкаві лапки»

Мета: зняти напругу, м'язові затиски, знизити агресивність, розвинути чуттєве сприйняття, гармонізувати відносини між дитиною і дорослим.

Опис гри: дорослий добирає 6 – 7 дрібних предметів різної фактури: шматочок хутра, пензлик, скляний флакон, намисто, вату і т. д. Все це викладається на стіл. Дитині пропонується оголити руку по лікоть. Вихователь пояснює, що по руці буде ходити «звір» і стосуватися ласкавими лапками. Треба з закритими очима вгадати, який «звір» доторкається до руки – відгадати предмет. Дотики повинні бути погладжують, приємними. Варіант гри: «звір» буде торкатися до щоки, коліна, долоні. Можна помінятися з дитиною місцями.

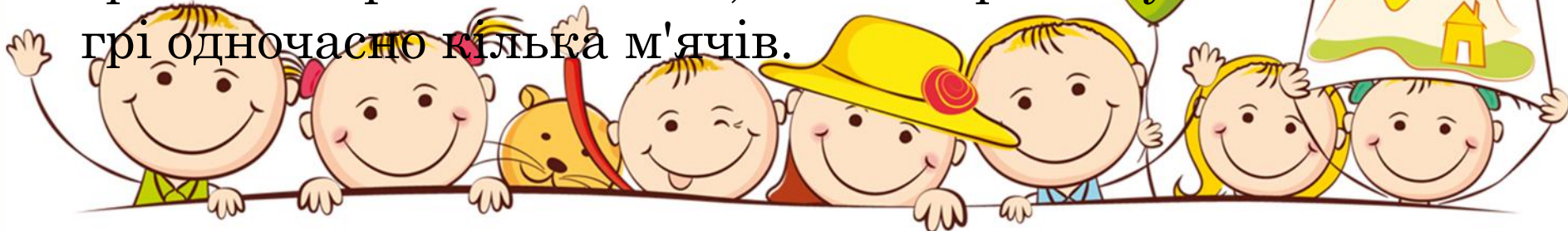
ВПРАВИ НА ПОДОЛАННЯ ГІПЕРАКТИВНОСТІ

«Передай м'яч»

Мета: зняти зайву рухову активність.

Опис гри: сидячи на стільці або стоячи в колі, гравці намагаються якомога швидше передати м'яч, не впустивши його, сусідові. Потрібно в максимально швидкому темпі кидати м'яч один одному або передавати його, повернувшись спиною в коло і прибравши руки за спину.

Ускладнити вправу можна, попросивши дітей грати з закритими очима, або використовувати в грі одночасно кілька м'ячів.

Вправи на подолання тривоги

Вправа "Налаштування на позитивний емоційний стан"

Мета: усунення стану тривоги. Школярам пропонують подумки пов'язати схвильований, тривожний, емоційний стан з певною мелодією, кольором, пейзажем, якимось характерним жестом; спокійний, розслаблений стан - з іншими характеристиками. Під час іншого сильного хвилювання спочатку згадати перше, потім друге.

Вправи на подолання тривоги

Вправа "Уявне тренування"

Мета: продумування й уявлення ситуації, що спричиняє тривогу. Ситуацію, що спричиняє тривогу, заздалегідь чітко уявляють, спричиняють її переживання, ретельно продумують свою поведінку.

Вправа "Репетиція"

Мета: переоформлювання завдань і тренування в ситуації, що спричиняє тривогу. Психолог програє зі школярами ситуації, що спричиняють у них тривогу. Наприклад, школяр ніби відповідає біля дошки, психолог виконує роль суворого вчителя, учасники групи - учні класу. Детально відпрацьовують окремі ситуації, способи дії в певному випадку. Учасники групи можуть допомогти обрати ситуації та методи їх вирішення.

Вправи для дітей з розладами аутистичного спектру

«Покажи ніс».

Мета: допомогти дітям відчутти й усвідомити своє тіло.

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Починаємо ми грати.

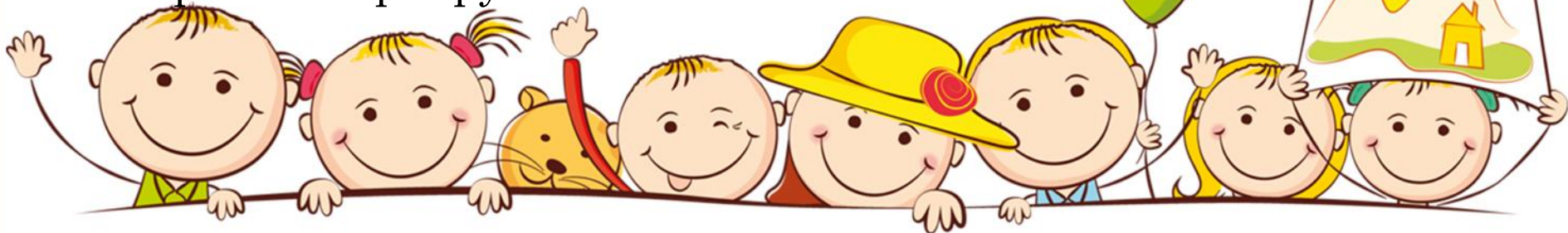
Ви дивіться, не позіхайте

І за мною усі повторюйте,

Що я вам зараз скажу

І при цьому покажу.

Вихователь, називаючи частини свого тіла, показує їх на собі, кладе на них руку. Діти повторюють за ним рухи, показуючи на названі частини тіла. Потім вихователь починає «плутати» дітей: називати одну частину тіла, а показувати іншу. Діти повинні помітити це і не повторити невірні рухи.

Вправи для дітей з порушеннями аутичного спектру

«Хто я?»

Мета: Розвиток уявлень і уяви дитини.

Зміст. Дорослий по черзі надягає на себе атрибути представників різних професій (лікар, артист, диригент, дресирувальник, міліціонер і т.д.). Дитина повинна відгадати, хто це був.

«Придумки»

Мета: Навчити дітей розпізнавати різні емоції.

Дорослий просить дитину придумати невелику розповідь, орієнтуючись на картинки. Він говорить: «Я почну придумувати історію, а ти продовжиш її. До цієї історії в нас уже намальовані картинки. Наприклад, Таня вийшла в двір гуляти. Вона взяла м'яч. Настрій у неї був от такий (педагог показує на картку № 1...). Як ти думаєш, що відбулося?» «Потім Таня...» (педагог показує картку № 2...)

